

„Jak dostosować standardy egzaminacyjne w części humanistycznej dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim?”

Pytanie postawione w temacie referatu wymaga uzupełnienia: „...do wymagań określonych w Podstawie programowej kształcenia ogólnego”. Niewątpliwie standardy egzaminacyjne opracowane przez ekspertów okręgowych komisji egzaminacyjnych są bardziej szczegółowe, a przez to precyzyjne. Stanowią drogowskaz pozwalający ukierunkować pracę nauczyciela języka polskiego. Obecnie obowiązujący program nauczania do tego przedmiotu autorstwa Krzysztofa i Marii Pietrachów (numer w wykazie DKW – 4014 – 18/00) z roku 2000, aczkolwiek kładzie nacisk na rehabilitację ucznia i zaangażowanie podczas nauki wszystkich czterech kluczowych umiejętności: słuchania, mówienia, czytania i pisania, nie uwzględnia wymagań określonych przez standardy wymagań egzaminacyjnych w części humanistycznej.

Standardy wymagań egzaminacyjnych zostały podzielone na dwie części: czytanie i odbiór tekstów kultury oraz tworzenie własnego tekstu.

W części pierwszej wyszczególniono następujące obszary:

- 1) uczeń czyta ze zrozumieniem krótkie i proste teksty kultury, historyczne i współczesne, zwłaszcza tworzone przez Polaków (wybiera istotne treści, dostrzega znaczenie dosłowne, przenośne i symboliczne).

Nauczyciel realizujący program nauczania, oprócz doskonalenia technik czytania tekstów ze zrozumieniem, musi zwracać uwagę uczniów na znaczenie wybranego tekstu. Szczególną rangę mają teksty tworzone przez Polaków. Zwraca uwagę uczniów na fakt, iż tekstem kultury jest każdy tekst literacki, definicja, wykres, diagram, tabela, zawierający określoną informację. Także – na czas historyczny omawianych tekstów. Wymagana korelacja z przedmiotem historia.

interpretuje teksty kultury: dobiera właściwą myśl przewodnią spośród kilku zaproponowanych; potrafi podać kto, do kogo i o czym mówi; odróżnia elementy rzeczywiste od fikcyjnych.

Skupiając się nad tym obszarem, polonista musi oswoić uczniów ze znaczeniem słownictwa zawartego w standardzie: **myśl przewodnia, rzeczywistość literacka, fikcja literacka.**

- 3) wyszukuje potrzebne informacje w prostych, jednoznacznych tekstach kultury związanych z codziennym życiem (szkolnym, rodzinnym i rówieśniczym).

Nauczyciel może przygotować zestaw pytań o różnym stopniu trudności, na których odpowiedzi uczeń szuka w np.: tekstach publicystycznych, popularnonaukowych, aktach normatywnych, mapach, tabelach, diagramach, wykresach, schematach.

Znacznym stopniem trudności jest zlecenie samodzielnego uzupełnienia tabeli, stworzenia schematu lub planu szczegółowego wydarzeń.

Standard ten uwypukla korelację międzyprzedmiotową – umiejętność znalezienia informacji na wykresach, schematach, mapach i diagramach jest kształcona na przedmiotach typu: geografia, matematyka, fizyka, biologia.

- 4) w utworach literackich, przedstawieniach teatralnych, audycjach telewizyjnych i radiowych dobranych stosownie do jego potrzeb potrafi odczytać najbardziej znamienne środki wyrazu.

Nauczyciel przede wszystkim jest zobowiązany zrealizować treści zawarte w ścieżce Edukacja czytelnicza i medialna. Nieustannie zwracać uwagę na różnorodność **środków wyrazu** w zależności od **medium**. Wymagana korelacja z przedmiotem informatyka.

- 5) na podstawie prostych faktów związanych z historią najbliższego otoczenia potrafi dostrzec elementarne zależności przyczynowo – skutkowe między zdarzeniami i porównać je z odpowiednimi zależnościami w rozwoju Polski.

Polonista uwzględniając ten standard w swej pracy dydaktycznej, odwołuje się do ścieżek Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie oraz Kultura polska na tle tradycji śródziemnomorskiej, przedmiotów: historia i geografia.

- 6) Korzystając z podanych kontekstów, wskazuje podstawowe zależności między krótki i prostymi tekstami kultury oraz dokonuje ich interpretacji.

Na lekcjach języka polskiego często pojawiają się odwołania do innych form artystycznych: malarstwa, rzeźby, architektury, muzyki, filmu, teatru, opery.

Umiejętność odczytania zależności, wykazania powiązań tematycznych, formalnych, czasowych jest dla ucznia upośledzonego zadaniem wymagającym myślenia na poziomie abstrakcyjnym, bo analitycznym i syntetycznym. Ponadto ważną umiejętnością jest interpretowanie tekstu pod kątem **kontekstu** historycznego, **biograficznego**, **filozoficznego**, religijnego, literackiego, plastycznego, muzycznego, regionalnego.

W części drugiej uwzględniono następujące obszary:

- 1) uczeń redaguje wypowiedzi pisemne (opis, opowiadanie, charakterystykę, sprawozdanie, notatka, plan, ogłoszenie, zaproszenie, dedykacja, podanie, list, pamiętnik), dbając o to, aby zawierały najbardziej charakterystyczne elementy danej formy. Pisze czytelnie, stosując podstawowe zasady gramatyki, ortografii, interpunkcji.

Standard ten precyzyjnie określa, jakie formy wypowiedzi mogą pojawić się na egzaminie oraz w jaki sposób będą oceniane. Zadaniem nauczyciela jest wdrażanie uczniów do częstych wypowiedzi pisemnych, z wykorzystaniem wszystkich form podawczych określonych w standardzie. Zredagowanie dłuższej wypowiedzi pisemnej należy do bardzo trudnych zadań i niewielu uczniów poprawnie rozwiązuje je podczas egzaminu.

- 2) rozumie podstawowe pojęcia takie jak: poezja, proza, mit, legenda, rytm, rym, wiek, demokracja, konstytucja.

Garść kluczowych, zdaniem ekspertów, pojęć, jakie powinni znać i kojarzyć uczniowie upośledzeni intelektualnie. Zadaniem nauczyciela języka polskiego, wiedzy o społeczeństwie i historii jest nauczanie rozpoznawania cech wymienionych pojęć, rozpoznawanie ich, a także - podanie ich najważniejszych cech.

- 3) potrafi sformułować kilkuzdaniowy tekst informacyjny lub perswazyjny.

Standard powyższy uzupełnia zakres obszaru 1. Polonista musi ukierunkować tok myślenia ucznia tak, aby uczący się zawarł informacje w ogłoszeniu lub zastosował elementy **perswazji** (argumenty) w liście. Ważna staje się treść wypowiedzi, będąca jednocześnie jednym z wyznaczników formalnych.

- 4) dba o to, by wypowiedź zawierała spójny i logiczny układ treści; prawidłowo rozmieszcza tekst na stronie.

Standard ten uzupełnia zakresy obszaru 1. i 3. Polonista powinien wyrobić u ucznia nawyk dbania o stronę graficzną i estetyczną redagowanej wypowiedzi. Szczególnie dotyczy to właściwej ilości akapitów, ich miejsca w zależności od logiki wypowiedzi, spójności wypowiedzi. Zredagowanie tekstu według tych zasad jest zadaniem niezwykle trudnym, w dużej mierze uzależnionym od bezkrytycznej postawy ucznia upośledzonego, zaburzeń koncentracji.

- 5) potrafi przekonać o słuszności swoich i cudzych sądów, przedstawiając odpowiednio dobrane argumenty.

Zadaniem nauczyciela jest stwarzanie takich sytuacji dydaktycznych, podczas których uczniowie samodzielnie lub pod jego kierunkiem formułują, porządkują i wartościują **argumenty** uzasadniające stanowisko własne lub cudze. Najłatwiej to osiągnąć podczas omawiania tekstów literackich o tematyce młodzieżowej, problemowej, ale też czytania tekstów publicystycznych, popularnonaukowych i aktów normatywnych.

- 6) Z podanych tekstów wybiera najważniejsze informacje i stosuje je w tworzonym tekście.

Wielokrotnie podsumowaniem lekcji jest praca domowa w formie pisemnej, stanowiąca podsumowanie omawianej tematyki. Ten element dydaktyki jest okazją do realizacji ostatniego standardu.

Właściwe przygotowanie ucznia upośledzonego do egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej wymaga od niego aktywności na lekcjach, płynnego i uważnego czytania tekstów, które stają się punktem wyjścia do interpretacji i tworzenia własnego tekstu.

Niewątpliwie zadaniem najważniejszym, jakie stoi przed polonistą, jest wdrożenie ucznia do czytania ze zrozumieniem. Dzięki tej umiejętności uczeń, który nie podejmie próby napisania listu bądź charakterystyki, poprawnie rozwiąże zadania typu prawda – fałsz, wskaże właściwe argumenty, uporządkuje i nazwie wartości, zbadaje odpowiedź jednozdaniową lub słowną. Tym samym zdobędzie więcej punktów.

Egzamin gimnazjalny sprawdza poziom opanowania przez ucznia umiejętności kluczowych. Nieodzowna jest korelacja międzyprzedmiotowa, by w pełni te umiejętności ukształtować. Wskazałem te obszary, w których niezbędna jest współpraca polonisty z nauczycielami pozostałych przedmiotów.

Nauczyciel języka polskiego w gimnazjum specjalnym jest skazany na samodzielność i radosną twórczość. Do dnia dzisiejszego nie ma bowiem podręcznika do języka polskiego dla uczniów upośledzonych w stopniu lekkim, który uwzględniałby wymagania reformy programowej. Zasadniczo każdy polonista we własnym zakresie przygotowuje warsztat pracy dydaktycznej, układa testy zgodne z przedstawionymi standardami i przygotowuje uczniów do ważniejszego w ich życiu egzaminu.

Jarosław Reut

nauczyciel języka polskiego

w Publicznym Gimnazjum nr 4

w Grajewie